CITIZENSHIP EDUCATION OF ADULTS IN SELECTED COUNTRIES OF EUROPE – AN OVERVIEW STUDY

[OBCIANSKE VZDELAVANIE DOSPELYCH VO VYBRANÝCH KRAJINACH EUROPY – PREHLADOVA ŠTUDIA]

Michaela Beran Sladkayova – Jana Neusarova

doi: 10.18355/PG.2022.11.1.6

Abstract

The presented study focuses on the institutional provision and implementation of citizenship education in selected countries that have a developed concept of citizenship education and address this issue. At the same time, we consider these countries as examples of good practice and inspiration for the Slovak concept of citizenship education of adults, which, from our point of view, is not sufficiently developed. At the same time, it must be emphasized that citizenship education of adults is significantly influenced by the overall socio-cultural development and history of society in each country, which is also the reason why countries differ in their citizenship education of adults' models.

Key words

citizenship education of adults, education of adults, european countries, models of citizenship education, overview study

89

Anotácia

Predkladaná štúdia sa zameriava na inštitucionálne zabezpečenie a realizáciu občianskeho vzdelávania vo vybraných krajinách, ktoré majú koncept občianskeho vzdelávania rozvinutý a venujú sa tejto problematike. Zároveň tieto krajiny považujeme za príklady dobrej praxe a inšpiráciu pre slovenský koncept občianskeho vzdelávania, ktorý, z nášho pohľadu, nie je dostatočne rozvinutý. Súčasne je potrebné zdôrazniť, že občianske vzdelávanie dospelých je v jednotlivých krajinách významne ovplyvnené celkovým sociokultúrnym vývojom a históriou spoločnosti, čo je aj dôvod, prečo sa medzi sebou krajiny vo svojich modeloch občianskeho vzdelávania dospelých odlišujú.

Kľúčové slová

občianske vzdelávanie dospelých, vzdelávanie dospelých, európske krajiny, modely občianskeho vzdelávania, prehľadová štúdia

1 Úvod

Občianske vzdelávanie dospelých na Slovensku (podobne i v Českej republike), začína naberať na dôležitosť. Avšak jeho samotná realizácia je ovplyvnená nedostatkom teoretického rozpracovania tejto problematiky

a preto jednotlivé inštitúcie postupujú skôr nesystematicky a samotná realizácia zostáva len v rovine „pokús – omyl.“ Aj z tohto dôvodu sme sa začali touto problematikou zaoberať a snažíme sa ju podporiť práve z hľadiska teoretického a metodologického rozpracovania.

Ako príklad pre inšpiráciu nám môžu slúžiť jednotlivé koncepty realizácie občianskeho vzdelávania dospelých vo vybraných krajinách Európy. Občianske vzdelávanie dospelých má v týchto krajinách hlboké korene a teda predstavuje druh vzdelávania s bohatou históriou. Práve z tohto dôvodu ich považujeme za akúsi inšpiráciu pri tvorbe vlastného konceptu.

2 Nemecko

V Nemecku sa stretávame s pojmom politické vzdelávanie (*politische Bildung*), ktorého cieľovú skupinu predstavujú deti, mládež a dospelí. Toto vzdelávanie sa rozvinulo najmä po druhej svetovej vojne, ako prevencia voči javom, ktoré napomohli k vzniku nacistického režimu (Kopecký, 2011).

Politické vzdelávanie dospelých v Nemecku je však spojené už s prijatím ústavy Weimarskej republiky v roku 1919. Na základe prijatia ústavy sa vzdelávanie dospelých stalo verejnou hodnotou a vzdelávanie dospelých má podporovať spolková republika, jednotlivé štáty a mestá. Ústava umožnila vzdelávanie všetkým občanom, pretože vzdelaní a zodpovední občania posilňujú demokraciu (European commission, 2018a).

Občianske, resp. politické vzdelávanie, má v Nemecku teda svoju históriu a stále je považované za prioritu v rámci rozvoja celej spoločnosti. Na realizácii politického vzdelávania sa v značnej miere podieľa práve štát, ktorý ho aj významne financuje. Nadmerná väčšina spolkových krajín má zriadené svoje *Landeszentralen für politische Bildung*. Zároveň, na celoštátnej úrovni, existuje *Bundeszentrale für politische Bildung*, organizácia, ktorá zastrešuje občianske vzdelávanie všetkých vekových kategórií (Kopecký, 2011). Spolková agentúra pre občianske/politické vzdelávanie je agentúrou Spolkového ministerstva vnútra, jej úlohou je prostredníctvom vzdelávania dospelých rozširovať demokraciu a jej význam dostať do povedomia občanov a podporovať ich aktívnej účasti na politickom živote.

Rozvoj občianskeho vzdelávania sa datuje rokom 1945 (do tej doby išlo skôr o politické vzdelávanie), keď bol zvrhnutý nacionálno-socialistický režim. Nemecko zažíva, v tomto období demokratický štart, ktorému však prekážal fakt, že nemeckí občania mali nízke, obmedzené povedomie o demokratických procesoch a princípoch (Lange, 2008 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021).

Následkom násilnej histórie sú pre Nemecko dôležitými hodnotami: demokracia, pluralita a tolerancia. Tieto základné hodnoty sa Nemecká spolková republika a agentúra snažia upevňovať v samotných ľuďoch. Agentúra prostredníctvom rôznych publikácií, organizovaním podujatí pre občanov a uskutočňovaním vzdelávacích aktivít motivuje a oslovuje ľudí, kriticky sa zamyslieť nad otázkami, ktoré sa týkajú politického a sociálneho

života. Na webových stránkach agentúry je množstvo tém zameraných na aktuálne problémy v samotnom Nemecku, v Európe a vo svete. Informácie, ktoré ponúka sa týkajú otázok hospodárstva, migrácie, integrácie, globalizácie, sociálnych zmien, histórie a tiež sú tu diskusie týkajúce sa nemeckej, európskej a medzinárodnej politiky. Federálna agentúra pre občianske vzdelávanie sa zúčastňuje a sama organizuje rôzne projekty, ktoré sú určené pre vzdelávateľov, pre rôzne spoločenské vrstvy a rôzne vekové skupiny. Agentúra financovaním partnerských spoločností zabezpečuje, aby občianske vzdelávanie bolo poskytované vo všetkých regiónoch v Nemecku (www.bpb.de).

Okrem vyššie uvedených činností organizácia vydáva publikácie a dokumenty, venuje sa výskumnej činnosti, organizuje workshopy a diskusie a zastrešuje aj internetový portál, kde sú voľne dostupné publikácie a metodické materiály pre rôzne skupiny poskytovateľov občianskeho vzdelávania v krajine.

Po prijatí ústavy sa začali zakladať v Nemecku vzdelávacie inštitúcie zamerané na dospelých tzv. **Volkshochschulen** – *Ľudové vysoké školy* (European Commission, 2018a). Systém vzdelávania na ľudových vysokých školách v Nemecku sa veľmi neodlišoval od vzdelávacieho systému v Dánsku. Vzdelávacie programy v týchto školách sa orientovali na potreby ľudí, na ich aktívne zapájanie sa do vzdelávania a boli určené pre všetkých občanov, bez rozdielu postavenia v spoločnosti.

Keďže sa univerzity orientovali na slobodu a demokraciu, nacistické obdobie a 2. svetová vojna spôsobili, že mnoho týchto centier bolo zrušených, alebo pozastavili svoje pôsobenie. Po skončení vojny sa postupne centrá vzdelávania dospelých začali obnovovať, aby mohli byť ľudia informovaní o diani v spoločnosti a aby sa prostredníctvom vzdelávania predchádzalo opakovaniu histórie. Rozdelením krajiny na Západné a Východné Nemecko sa rozdelila aj ideológia v ľudových vysokých školách, začali sa vyvíjať dvomi smermi. Na východnej strane Nemecka v tom čase existoval socialistický systém vzdelávania a vzdelávanie v centrách bolo zamerané na odbornú prípravu. V západnej časti Nemecka sa inštitúcie vzdelávania dospelých snažili orientovať na pôvodné hodnoty a v 80. rokoch rozšírili kurzy o vzdelávanie pre negramotných. Po roku 1989, po zjednotení krajiny sa stali ľudové vysoké školy súčasťou **Deutschen Volkshochschul-Verband** – *Nemecké ľudové vysoké školy – združenie*.

V súčasnosti má združenie svoje zastúpenie v každej spolkovej republike a zastupuje svoje záujmy a záujmy občanov na politickej úrovni. V univerzitách pracujú pedagogickí pracovníci, dobrovoľníci a administratívni pracovníci. Vzdelávacie programy, ktoré poskytujú centrá sú zamerané na rôzne oblasti napr.: integrácia, politické vzdelávanie, kultúrne vzdelávanie, gramotnosť, zdravie a jazyky. V dôsledku integrácie cudzincov do spoločnosti, štát a spolkové republiky povolili vykonávať pre prisťahovalcov do Nemecka záverečné testy z integračných kurzov, ktoré sú jednou z podmienok pri získaní občianstva (Schneider, 2019 In Beran Sládkayová & Slavonic Pedagogical Studies Journal, eISSN 1339-9055, ISSN 1339-8660, Volume 11 Issue 1, 2022

Neusarová, 2021). Účastníci si môžu v kurzoch doplniť a prehĺbiť odborné znalosti a taktiež majú možnosť získať novú kvalifikáciu.

Medzi ďalšie organizácie poskytujúce politické vzdelávanie dospelých môžeme zaradiť cirkevné inštitúcie a organizácie tretieho sektora (napr.: *Nemecká spolková pracovná skupina pre katolícke vzdelávanie dospelých*, *Nemecká evanjelická pracovná skupina pre vzdelávanie dospelých*, *Nemecký inštitút pre vzdelávanie dospelých Leibnizove centrum pre celoživotné učenie*, a iné). Všetky organizácie sú podporované a financované štátom (EAEA, 2011, pp. 9-11).

Špecifického poskytovateľa politického/občianskeho vzdelávania predstavuje Pracovná skupina nemeckých vzdelávacích inštitúcií. Inštitúcia bola založená v roku 1959 a zastrešuje spoločnosti, ktoré svoju činnosť sústreďujú na mládež a dospelých. Venujú sa neformálnemu politickému/občianskemu, medzinárodnému a medzikultúrnemu vzdelávaniu mládeže a dospelých. Občianske vzdelávanie v týchto inštitúciách je orientované na súčasné témy ako je demokracia, ľudské práva, emancipácia a kritické myslenie. Inštitúcia spolupracuje s národnými a medzinárodnými organizáciami, organizuje školenia a odborné konferencie a vydáva rôzne publikácie (www.adb.de).

Základnou súčasťou demokracie v Nemecku je občianska výchova. Hlavnými cieľmi občianskeho vzdelávania dospelých sú:

- zabezpečenie jednotlivcovi získanie vedomostí a zručností potrebných pri utváraní nezávislého názoru a prijímaní správnych rozhodnutí,
- poskytnutie možností človeku zamyslieť sa nad vlastnou situáciou, plniť si povinnosti voči spoločnosti a aktívne sa zúčastňovať na politických a sociálnych procesoch v spoločnosti (www.bmi.bund.de).

Na základe toho, že Nemecko je rozdelené na 16 spolkových krajín sa môžeme domnievať, že aj občianske vzdelávanie dospelých v každom štáte bude mať iné priority vo vzdelávaní, ale rovnaký cieľ: aktívna účasť občanov na politickom a spoločenskom živote a upevňovanie demokracie.

Môžeme konštatovať, podľa Langa (2008 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021), že medzi stále aktuálne výzvy pre nemecké občianske vzdelávanie dospelých patrí rozvoj samostatnej, výskumne orientovanej vedeckej disciplíny. Táto disciplína v sebe zahŕňa štyri rôzne polohy:

- pokus o obnovenie politickej vedy ako centrálnej disciplíny v špecifikovaných didaktikách,
- dať rôznym oblastiam spoločenských vied rovnaké postavenie a význam v rámci občianskeho vzdelávania,
- rozvíjať demokratický diskurz na rôznych úrovniach,
- zdôraznenie didaktické prvenstvo samotného učiaceho sa a jeho očakávania a rozvoj profesionálnej perspektívy v rámci kategórie politického vedomia.

Cieľom takéhoto vzdelávania je naučiť študentov/účastníkov vzdelávania/občanov rozpoznávať sociálno-politickú realitu, ako aj to, ako túto realitu posudzovať a zároveň ovplyvňovať. Jeho cieľom je taktiež tréning spoločensko-politického vedomia tak, aby sa zo študenta/účastníka vzdelávania stal autonómny a politicky vyspelý občan.

3 Poľsko

Občianske vzdelávanie v Poľsku siaha až do roku 1773. V tomto období bolo založené prvé ministerstvo školstva v Európe – *Národná komisia pre vzdelávanie* a týmto krokom vzdelávanie nadobudlo občiansky a politický charakter. Situácia v krajine neumožnila túto formu vzdelávania uskutočniť priamo v praxi, pretože Poľsko stratilo samostatnosť. Občianske vzdelávanie dospelých našlo svoje opodstatnenie až v 19. a 20. storočí. Dôležitou osobou v občianskom vzdelávaní dospelých je Zygmunt Balicki, ktorý bol toho názoru, že občianske vzdelávanie má byť súčasťou vzdelávacieho systému v krajine. Úlohou občianskeho vzdelávania dospelých v tomto období bolo vyučiť takých vojakov, ktorí bojujú za práva a slobodu utláčaného národa. Významnou predstaviteľkou, ktorá prispela v značnej miere do občianskeho vzdelávania dospelých bola Helena Radlinská. H. Radlinská, bola predstaviteľkou sociálnej pedagogiky a do vzdelávacej koncepcie v tejto krajine zahrnula znaky sociálneho a kultúrneho rozvoja, týkajúceho sa všetkých obyvateľov Poľska. Občianske vzdelávanie dospelých v medzivojnovom období bolo orientované na dospelých – vojakov a občianska výchova sa začala vyučovať v školskom systéme vzdelávania. V rokoch 1949 – 1989 sa občianske vzdelávanie dospelých uskutočňovalo v dvoch smeroch, prvý smer určoval štát a druhý smer bol ovplyvňovaný politickou opozíciou. Štát zastával názor, že výchova je prvkom politiky, ale vykonávaná je prostredníctvom nepolitických orgánov. Vzdelávanie spojené s politikou zaručovalo úspech a rozvoj osobnosti. Na druhej strane politická opozícia považovala občianske vzdelávanie dospelých ako prostriedok v boji proti nevhodnému využívaniu moci v krajine. Po roku 1989 sa hlavným prvkom vzdelávania stala demokracia a vzdelávanie má prispievať ku konštituovaniu zodpovednej a demokratickej občianskej spoločnosti. Uskutočňovanie vzdelávacích cieľov, narazilo na prekážky ako sú: materiálne zabezpečenie, určenie kompetencií a prekážkou sa stali aj globálne zmeny (Rocznik Andragogiczny, 2007 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021).

V súčasnosti poskytovanie občianskeho vzdelávania dospelých výrazne zastupuje tretí sektor. Do inštitúcií, ktoré poskytujú občianske vzdelávanie dospelých môžeme zaradiť aj vysoké ľudové školy zriadené na území tejto krajiny. Vláda sa zaviazala výrazne podporiť tretí sektor a vysoké ľudové školy, založením *Národného inštitútu slobody*. Inštitúcia je zriadená pri úrade predsedu vlády a podporuje rozvoj občianskej spoločnosti, verejnoprospešných aktivít a dobrovoľníctva (www.gov.pl).

Medzi mimovládne organizácie, ktoré sa venujú demokracii, občianskym aktivitám a teda občianskemu vzdelávaniu dospelých môžeme zaradiť napr.: *Združenie na rozhraní výskumu a vzdelávania, Inštitút pre verejné otázky,*

Spoločnosť pre antidiskriminačné vzdelávanie, a iné. Federálnou organizáciou je *Skupina Zagranica*, ktorá združuje mimovládne organizácie zamerané na podporu demokracie, globálneho vzdelávania, humanitárnej pomoci a spolupracujú s inými krajinami (www.zagranica.org.pl). Môžeme sem zaradiť aj združenia, ktoré poskytujú sociálnu pomoc, výchovu a vzdelávanie v oblasti ľudských práv a demokracie pre marginalizované skupiny obyvateľstva.

V Poľsku majú svoju históriu aj ľudové školy, ktorá siaha do roku 1900, kedy sa za prvé ľudové školy považovali poľnohospodárske školy zriadené v tejto krajine. Vzhľadom na to, že školy vznikli na území, o ktoré prebiehali v tom čase spory, ich možnosti na uplatnenie Grundtvigových myšlienok boli obmedzené. Prvé uznávané ľudové univerzity začali vznikať až po roku 1921, ich zakladateľom bol kňaz A. Ludwiczak. Hlavnými dôvodmi vzniku ľudových vysokých škôl bola vysoká negramotnosť obyvateľov a ich negatívny postoj k duchovným a materiálnym hodnotám tohto národa. Podmienkou prijatia na ľudové vysoké školy bolo dosiahnutie 18 rokov. Vzdelávanie sa sústredilo na oblasti ako: história, astronómia, spev, ekonomika, literatúra a iné. Základnou myšlienkou ľudových vysokých škôl bolo, pripraviť občanov na aktívny spôsob života vo svojej komunite a viesť ich k zodpovednému občianstvu. Po skončení 2. svetovej vojny a v období transformácie boli niektoré univerzity zlikvidované. Univerzitám, ktoré nezrušili svoje pôsobenie sa nepodarilo dosiahnuť také významné postavenie, ako mali v období pred vojnou. Dôležitými faktormi, ktoré ovplyvňujú existenciu ľudových vysokých škôl v Poľsku sú, nízka účasť dospelých na vzdelávaní a právne definovanie ľudových univerzít v systéme vzdelávania dospelých (Domaňsky, 2017 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021).

Ďalším poskytovateľom občianskeho vzdelávania je Fundacja civic polonus. Nadácia vznikla v roku 1995. Hlavným cieľom nadácie je „Rozvoj občianskych postojov umožňujúcich jednotlivcovi aktívne sa zúčastňovať na verejnom živote“ (www.civispolonus.org.pl).

Organizácia pôsobí na národnej a medzinárodnej úrovni. Činnosť spoločnosti je zameraná na mládež a dospelých ľudí, ktorí majú záujem zmeniť život v komunite, v ktorej žijú a v podstate podieľať sa na rozvoji spoločnosti v celom štáte. Poskytuje vzdelávanie pedagogickým pracovníkom v oblasti občianskej výchovy. Svoj cieľ dosahuje organizovaním a financovaním vlastných vzdelávacích programov, organizovaním medzinárodných konferencií a vydávaním učebných materiálov. Spolupracuje so vzdelávacími, vedeckými a spoločenskými organizáciami, ktoré aktívne podporujú rozvoj občianskeho vzdelávania dospelých. V školách a mestách organizuje programy zamerané na šírenie poznatkov o občianskom vzdelávaní, ľudských právach, demokracii a tolerancii. Vzdelávanie nadácia uskutočňuje formou skupinovej práce, seminárov, konferencií, workshopov a školení. Spoluprácou s ostatnými mimovládnymi organizáciami posilňuje oblasť občianskeho vzdelávania

a taktiež sa snaží o to, aby občianske vzdelávanie bolo súčasťou vzdelávacieho systému v Poľsku (www.civispolonus.org.pl).

4 Francúzsko

Francúzsko patrí medzi krajiny so silnou tradíciou vzdelávania dospelých a s ohľadom na historicko-kultúrny kontext taktiež s relatívne silnou históriou občianskeho vzdelávania dospelých. O ideách a možnostiach celoživotného učenia hovoril, krátko po Veľkej francúzskej revolúcii v roku 1789 na Národnom zhromaždení, osvietenský filozof, politik, matematik a encyklopedista Jean Antoine Nicolas de Condorcet. Už v 18. storočí jeho návrhy obsahovali nasledujúce myšlienky, ktoré sú z pohľadu súčasnej koncepcie celoživotného učenia dobre známe a dodnes uznávané:

- vzdelávacie príležitosti by mali byť prístupné všetkým občanom v priebehu celého života;
- jednotlivci by mali byť vedení k rozvoju svojho talentu, aby mohli plne rozvíjať svoje občianstvo a zdokonaľovať svoje schopnosti (upravené podľa Condorcet In European Commission, 2018b).

Tieto myšlienky vychádzajú ideovo, okrem iného, z vtedajšej Deklarácie práv človeka a občana z roku 1789, ktorá sa stala základnou listinou pre následné určenie základných práv a slobôd a stavebným kameňom súčasnej európskej demokracie.¹ Z Deklarácie práv človeka a občana vychádza aj neskoršia nová francúzska ústava (z roku 1791), ktorá zaručovala rovnosť občanov, slobodu slova a právo na vlastníctvo (Informačné centrum Vlády ČR, 2009).

95

Na začiatku 19. storočia zásadnú rolu, vo formovaní hodnôt aktívneho občianstva a ľudských práv vo Francúzsku, zohral vznik občianskeho zákonníka *Code civil*² z roku 1804, ktorý sa opieral o hodnoty voľnosti, rovnosti a bratstva a zmenil predchádzajúce spoločenské a politické usporiadanie. Ideovo sa *Code civil* opieral o prirodzené právo s jasnými prvkami práva rímskeho a i napriek častým novelizáciám je základom súčasnej občianskej spoločnosti Francúzska (epravo.cz, 2018). Stal sa tak inšpiráciou pre neskoršie občianske zákonníky okolitých štátov, takže silno ovplyvnil aj ďalšie štáty Európy. Hodnoty aktívneho občianstva a demokracie sú tak vo francúzsku silno zakorenené a občianske sebavedomie Francúzom nechýba.

Hlavné inštitúcie celoživotného vzdelávania/učenia boli založené pred mnohými rokmi. Z oblasti ďalšieho vzdelávania dospelých môžeme hovoriť o napríklad o *Conservatoire national des arts et métiers*, známou pod skratkou CNAM založenou v roku 1794 a *Agence nationale pour la formation professionnelle des adultes* známou pod skratkou AFPA (založená a vybudovaná v rokoch 1946 – 1949). Obidve inštitúcie sú silno zamerané na odbornú prípravu dospelých. Slúžia predovšetkým potrebám pracovníkov a ďalším ekonomicky aktívnym jednotlivcom. Bez ďalšieho vzdelávania by

---

1S dokumentom sa je možné zoznámiť napríklad tu:

<https://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskych.pdf>

2 V plnom názve – *Code civil des Français*

Slavonic Pedagogical Studies Journal, eISSN 1339-9055, ISSN 1339-8660, Volume 11 Issue 1, 2022

sa ľudia stali ťažko zamestnateľnými a uplatniteľnými na trhu práce aj v občianskej spoločnosti. To si Francúzsko uvedomuje, aj s ohľadom na svoj predchádzajúci vývoj a relatívnu početnosť nízko kvalifikovaných občanov. Aj z tohto dôvodu podstúpilo a zrealizovalo Francúzsko mnoho reforiem. Boom a expanziu vzdelávania dospelých zaznamenalo Francúzsko po II. svetovej vojne, najvýraznejšie reformy vzdelávania dospelých bolo možno pozorovať v 70. a 90. rokoch 20 storočia.

Ich výstupom bol, mimo iného, vznik kvalitného C-VET systému („Continuing vocational education and training“), ktorý rozvíja ďalšie odborné vzdelávanie a výcvik v pracovnom prostredí, na ktorom sa významne podieľajú zamestnávateľia. Aktuálnou témou je napríklad odborná príprava pracovníkov (znovu)vstupujúcich na trh práce. Systém C-VET je súčasne jadrom legislatívneho procesu vo vzdelávaní dospelých od roku 1971 (European Commission, 2018b).

Francúzsko v súčasnosti ide cestou na seba nadväzujúcich ďalších reforiem., ktoré sú charakteristické decentralizáciou v prospech rozdeľovania právomocí smerom k regionálnym inštitúciám a celkom (European Commission, 2018b) pod koordináciou Ministerstva národného vzdelávania, mládeže a športu a Ministerstva práce, zamestnanosti a ekonomického začleňovania.

Taktiež je možné sledovať intenzívnu spoluprácu medzi akademickou a výskumnou sférou, ktorá umožňuje prenos poznatkov z vedy a výskumu do vzdelávacieho procesu pre stredné školy. „Do projektu je zapojených 120 akademických tímov a takmer 500 učiteľov, ktorí experimentujú a pilotujú nové vyučovacie metódy a vytvárajú vzorové scenáre“, ktoré následne zhromažďujú v databázy EDUbase (Pilný, 2020, p. 124).

Francúzsko kladie, v súlade s modernými aktuálnymi trendami, vo svojej vzdelávacej politike veľký dôraz práve na digitálne inovatívne vzdelávanie a s tým spojené typy gramotnosti (ako je napríklad digitálna gramotnosť). Kvalitní digitálny obsah má byť prístupný bezpečne, odkiaľkoľvek a na akomkoľvek zariadení. Francúzsko využíva vzdelávacie portály, napríklad *Éduthèque* so vzdelávacím obsahom z televízie, kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií.

Vo Francúzsku existuje v súčasnej dobe projekt ERAM uľahčujúci prístup k digitálnemu vzdelávaniu, obzvlášť školám prostredníctvom Virtual Learning Environment (ďalej iba „VLE“). Okrem iného je výstupom spolupráce všetkých účastníkov a záujmových organizácií zhromaždených okolo jedného projektu pre všetkých vydavateľov vzdelávacích obsahov a VLE. Zverejňuje príručky, encyklopédie, učebnice a multimediálny obsah. Rieši však taktiež otázku ochrany osobných dát. Je previazaný sériou workshopov a seminárov k osvojeniu užívania a nutnej administratívy.

Z postupov, ktoré Francúzsko preferuje, je možné konštatovať, že vychádzajú do značnej miery z koncepcie vedomostného managementu a učiacej sa spoločnosti³ a snaží sa o cielené zdokonaľovanie práce s informáciami. Ľudia v rôznych odboroch a oblastiach budú nútení kontinuálne prijímať, vyhodnocovať a spracovávať nové informácie, poznatky a vzdelávať sa, aby obstáli v rýchlo meniacom sa spoločenskom prostredí. Niektoré tradičné odbory a povolania budú zanikať a iné, nové, postavené na nových princípoch budú naopak vznikať (Vymětal, Diačiková & Váchová, 2005).

Taktiež aktívny občiansky život vo Francúzsku sa teda nezaobíde bez digitálneho vzdelávania. Francúzsko preto podporuje občiansku výchovu a vlastenectvo prostredníctvom portálu *ENI*, ktorý spája 27 iniciatív pre vekovú skupinu 11 – 14 rokov. Portál facilituje orientáciu v základných v informačných a dokumentačných zdrojoch a prístup k legálnemu a eticky zameranému obsahu. Ako príklad dobrej praxe môže byť vnímaná prepojenosť tohto portálu s francúzskymi médiami, obzvlášť s televíziou CNIL (Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés), France Media Monde a ďalšími pre čo najväčšiu možnosť propagácie a šírenia informácií o možnostiach tohto portálu (Pilný, 2020).

Ďalšia občianska iniciatíva je obrázková knižka pre rodičov „La famille Tout - Ecran“, ktorá je vo Francúzsku využívaná ako nástroj pre šírenie informácií týkajúcich sa rodinnej výchovy a súžitia (Pilný, 2020).

Dôležitú úlohu v občianskom vzdelávaní detí, mládeže a dospelých plní ľudovýchovné vzdelávanie, ktoré má vo Francúzsku veľmi silnú tradíciu a je realizované občianskou spoločnosťou prostredníctvom rady asociácií a hnutí. Ako príklad je možné, na tomto mieste, uviesť asociáciu *La Ligue de l'Enseignement* (<https://laligue.org>). Liga vznikla už v roku 1866 a bola založená Jeanom Macé, francúzskym učiteľom, novinárom a politikom. Podporuje najmä hodnoty bratstva, solidarity, demokracie, všeobecného ľudstva, ale taktiež dobrovoľníctvo. Na webových stránkach sú uvedené aktuálne témy, ktorými sa asociácia, respektíve jej jednotlivé regionálne federácie a spolky, venuje pre všetky vekové skupiny (zameriava sa teda aj na deti, mládež a dospelých).

Okrem organizačných informácií týkajúcich sa fungovania vo federáciách ligy, web zoznamuje so sekciami týkajúcimi sa občianstva a medzinárodnej spolupráce, kultúry a poznania kultúrneho dedičstva, športu, dobrovoľníctva, pobytu detí v prírode a ochrane životného prostredia, ako aj ochrany zdravia občanov vrátane problematiky týkajúcej sa prevencie šírenia COVID – 19 a aktuálnych protiepidemiologických opatrení. Liga zoznamuje s radou tuzemských či európskych projektov, do ktorých sa môžu občania zapojiť. Prostredníctvom svojich zástupcov sa zúčastňuje verejného aj politického života, organizuje petície, píše manifesty k rôznym témam, zoznamuje

---

3 resp. učiacej sa organizácie tak, ako ju poznáme napríklad z diela amerického vedca Petera M. Sengeho: „The Fifth discipline“ (Piata disciplína) z roku 1990

s príbehmi ľudí (najmä mladých), ktorí sa zapojili do dobrovoľníckych projektov (často ide o ľudí z radov prisťahovalcov pre podporenie kultúrnej diverzity).

Dôležitou témou je aj osвета v problematike vzniku predsudkov a stereotypov a s tým spojená prevencia rasizmu, teda pracuje aj s tematikou interkultúrneho vzdelávania (respektíve multikultúrnej výchovy). Zoznamuje s občiansky zameranými témami pre deti, mládež, rodičov a ďalších dospelých, k čomu využíva rôzne akcie a taktiež tvorbu filmov, publikačnú činnosť, tvorbu aplikácií a pozvánok pre verejnosť. Nadväzuje taktiež na významné dni a francúzske štátne sviatky, ktorými približuje verejnosti kultúrne dedičstvo a významné historické momenty francúzskych dejín. Liga organizuje dobrovoľníkov, ktorý využívajú svoje schopnosti a schopnosti v prospech občianskej spoločnosti a všeobecne podporuje princíp participácie laikov na verejnom živote v rôznych oblastiach života. Podporuje tak v rámci osvety a vzdelávania záujmové a občianske aktivity, taktiež vďaka intenzívnej spolupráci so školami, knižnicami a ďalšími inštitúciami podieľajúcimi sa na podpore aktívneho občianstva (La Lique de l'Enseignement, online, n.d.).

5 Slovinsko

Slovinsko patrí medzi krajiny s relatívne bohatou tradíciou vzdelávania dospelých a andragogiky, avšak Slovinský štát nemá od roku 1990 vlastnú strategickú politiku občianskeho vzdelávania dospelých. Túto oblasť nachádzame napríklad v hraničných formách vzdelávania dospelých (napríklad univerzity tretieho veku alebo študijné krúžky) a je viazaná na oblasť neziskových organizácií. Zákon o vzdelávaní dospelých problematiku občianskeho vzdelávania dospelých priamo nerieši.

V oblasti vedeckého výskumu i európskej spolupráce je Slovinsko však zapojené relatívne silne. Slovinsko sa napríklad v minulosti zúčastnilo výskumného projektu ETGACE⁴, ktorý analyzoval to, ako sa dospelí Európania naučili aktívnemu občianstvu a aké faktory vedú k efektívnemu formálnemu, neformálnemu a informálnemu občianskemu vzdelávaniu alebo projektu Vzdelávanie k demokracii, ktorý sa odohrával v rámci programu PHARE⁵. Národné programy pre vzdelávanie dospelých sa pravidelne hlásia, mimo iného, k Lisabonskej stratégii (upravené podľa Kopecký, 2011).

V Slovinsku pôsobí v oblasti vzdelávania dospelých (obsahujúci aj tematiku občianskeho vzdelávania dospelých) verejná inštitúcia Andragogické centrum Slovinskej republiky (www.acs.si)⁶, ktorá vznikla v septembri v roku 1991 s cieľom vyvíjať platformu vzdelávania dospelých v Slovinsku. V súčasnej dobe sa jeho činnosť riadi Uznesením o národnom vzdelávacom programe v Slovinskej republike (na obdobie 2013 – 2020) a ďalšími národnými a európskymi strategickými dokumentmi a rozvojovými

---

4 Education and training for governance and active citizenship in Europe: analysis of adult learning and design of formal, non-formal and informal educational intervention strategies

5 Poland and Hungary: Aid for the Restructuring of Economies program

6 Používa sa tiež zkratka SIAE – Slovenian Institute for Adult Education – v anglickém preklade

smernicami vo vzdelávaní dospelých. Kompetencie a zodpovednosť centra sú upravené taktiež právnymi predpismi vo vzdelávaní, najmä zákonom o organizácii a financovaní školstva a zákonom o vzdelávaní dospelých z roku 2018.⁷ Pokiaľ hovoríme o zábere tejto inštitúcie v rámci riešenia problematiky občianskeho vzdelávania dospelých, tak prispieva k zvyšovaniu povedomia o prístupnosti a dôležitosti, celoživotného učenia a neformálne získaných vedomostí, ktoré zvyšujú kvalitu života jednotlivca a zlepšenie spoločnosti ako celku.

Od roku 2012 pôsobí Andragogické centrum Slovenskej republiky taktiež ako národný koordinátor Európskeho programu pre vzdelávanie dospelých (EAAL). Prostredníctvom rôznych výskumov, programov, projektov a akcií spolupracuje na podpore kultúry celoživotného učenia a vzdelávania dospelých. Centrum dbá o výmenu informácií medzi domácou, medzinárodnou, odbornou aj širokou verejnosťou, ktorá sa venuje tvorbe politík na národnej aj nadnárodnej úrovni a zapája sa a propaguje po profesionálnej stránke inštitúcie vzdelávania dospelých vrátane záujemcov o vzdelávanie dospelých z radov jednotlivcov (Andragoški centrum Republike Slovenije, 2021).

Centrum na svojich webových stránkach ďalej uvádza, že organizuje viac ako 40 vzdelávacích programov ročne pre približne 800 účastníkov (andragógov). Základom pre úspešné zapojenie účastníkov do programu sú výskumné a vývojové projekty založené na aktuálnych spoločenských témach doma i v zahraničí. V súlade s princípmi nízkoprahovosti v poskytovaní služieb centrum usiluje taktiež o dostupnosti vzdelávania pre dospelých z radov znevýhodnených skupín občanov, rozvíjajú poradenstvo a hodnotenie a zdokonaľuje svoje vzdelávacie programy v oblasti kvality (Andragoški centrum Republike Slovenije, 2021). Andragogické centrum Slovenskej republiky je taktiež členom EPAL a hlási sa k aktuálnym spoločenským témam, v súlade s politikou Európskej únie. Rok 2021 sa totiž aj v Slovinsku nesie v duchu rozvoja digitálnej gramotnosti a digitálneho vzdelávania, ako aj v ďalších krajinách Európy.

Z posledných dokumentov je zrejmé, že sa situácia vzdelávania dospelých, vrátane občianskeho vzdelávania dospelých v Slovinsku, vyvíja teda relatívne dobre. Slovinsko má napríklad vysoký počet dospelých ľudí vo vekovom rozmedzí 30 – 34 rokov, ktorí sa zúčastňujú terciárneho vzdelávania (v porovnaní s európskym priemerom malo už v roku 2016 o 4,2% viac). Pokiaľ ide o účasť na neformálnom vzdelávaní, aj v tomto segmente pozorujeme narastajúci trend, aj vzhľadom k zvyšujúcemu sa počtu účastníkov na neformálnom vzdelávaní vo veku 20 – 64 rokov. Napríklad kompletná správa Európskej únie o Slovinsku z roku 2017 uvádza, že efektivitu systému vzdelávania dospelých umožňuje celistvá sieť verejných poskytovateľov a primerane usporiadaná štruktúra rozhodujúcich činiteľov. Súčasne Slovinsko bojuje s relatívne vysokou nezamestnanosťou (obzvlášť

---

7 Teda zákon o izobraževanju odraslih z roku 2018

u žien okolo 50 rokov) a s nedostatkom pracovných miest, čo je pre Slovinsko výzva k riešeniu tohto problému na ďalšie budúce obdobie (European Commission, 2018c).

Podľa Sardoča môžeme za cieľ občianskeho vzdelávania považovať naučiť študentov/účastníkov vzdelávania o problémoch, témach, ktoré sú najdôležitejšie pre formovanie občana a podstatné pre aktívne občianstvo. Okrem toho môžeme cieľ občianskeho vzdelávania definovať cez tri oblasti:

- demokracia, právny poriadok a inštitucionálne zabezpečenie;
- ľudské práva;
- rovnosť a rozmanitosť (Sardoč, 2005 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021).

Autor rovnako hovorí aj kompetenciách, ktoré je možné získať prostredníctvom občianskeho vzdelávania dospelých. Tieto kompetencie môžeme rozdeliť na tri skupiny:

- kognitívne – vedomosti o pravidlách života v miestnej a širšej komunite, vedomosti týkajúce sa právomocí v demokratickej spoločnosti, vedomosti o princípoch a hodnotách o ľudských právach a demokratickom občianstve;
- afektívne – zahŕňajú etické kompetencie a hodnoty;
- sociálne – schopnosť žiť s inými ľuďmi, riešiť konflikty demokratickým spôsobom, aktívne sa zúčastňovať na veciach verejných (Sardoč, 2005 In Beran Sládkayová & Neusarová, 2021).

Dovolíme si konštatovať, že tieto kompetencie ako aj formulácia samotného cieľa do značnej miery kopíruje aktuálne nastavené medzinárodné trendy v rámci rozvoja občianskeho vzdelávania nie len dospelých, ale aj detí a mládeže.

6 Dánsko

Dánsko má bohatú históriu občianskeho vzdelávania, preto môže byť z hľadiska modelov občianskeho vzdelávania dospelých inšpiráciou aj pre ďalšie európske štáty. Pre občianske vzdelávanie sa v Dánsku tradične používajú pôvodné dánske pojmy ako je: *folkeoplysning a folkestyre*, ktoré by sme mohli preložiť ako osveta (či ľudovú výchovu) a demokracia. Andragogicky zaužívané pojmy *citizenship education a lifelong learning*, resp. jeho dánske obdoby začali byť v politických dokumentoch používané až na začiatku 21. storočia (Kopecký, 2011).

Tradícia občianskeho vzdelávania je v Dánsku spätá s pôsobením filozofa, teológa a vzdelávateľa Nikolaja Frederika Severina Grundtviga (1783-1872), ktorý je dôležitou osobnosťou v dánskom vzdelávacom systéme. Grundtvig žil v revolučnom období, čo ho podnietilo k tomu, aby sa na znovu vytvorení spoločnosti podieľalo čo najviac obyvateľov. Jeho cieľom bolo informovať širokú verejnosť o možnostiach, ktoré prispievajú k lepšiemu životu občanov a podnecovať ich k účasti na tvorbe spoločnosti. Svojimi myšlienkami prispel k rozvoju občianskeho vzdelávania dospelých v Dánsku. Na základe jeho myslenia a práce, neskôr začali vznikať ľudové vysoké školy, ktoré sú

považované za tradíciu a sú zamerané na dospelých občanov. Škola má učiť svojich študentov ako byť dobrým občanom. Ľudové univerzity v porevolučných a povojnových rokoch boli určené pre menej vzdelaných občanov, aby sa mohli plnohodnotne zúčastniť na spoločenskom živote. Ľudové vysoké školy predstavujú dôležitú súčasť neformálneho vzdelávania a ponúkajú krátkodobé aj dlhodobé kurzy, ktoré sú zamerané na politiku, osobný rozvoj a umenie (Kopecký, 2011).

Vysoké ľudové školy sa prispôbovali a aj sa prispôbujú aktuálnym spoločenským potrebám a sú zamerané na praktickú činnosť študentov, sú to internátne školy, na ktorých sa vzdeláva diskusným systémom. Študenti sa počas doby trvania kurzu zapájajú do rôznych vzdelávacích aktivít a podieľajú sa na rôznych spoločenských činnostiach organizovaných v školách. Je dôležité poznamenať, že tieto ľudové školy nemajú skúšky a ani nie sú ukončené oficiálnym dokladom. Dnes pôsobí v Dánsku približne 70 ľudových vysokých škôl (www.hojskolerne.dk).

Grundtvig chápal rozdiely vo vzdelávaní medzi deťmi a dospelými a chcel dosiahnuť aby vzdelávanie bolo bezplatné pre všetkých. Vedel, že študenti, ktorí navštevujú tieto školy chcú byť aktívny v spoločenskom a politickom živote. Vedel aj to, že každý má skúsenosti z vlastného života, ktoré môže vhodne využiť. Model vysokých ľudových škôl od Dánska postupne prebralo viacero krajín, avšak vzdelávacie programy si prispôbili podmienkam vo svojej krajine.

V Dánsku samotné občianske vzdelávanie dospelých pramenilo, okrem ľudových vysokých škôl, aj z dánskeho vzdelávacieho hnutia nezávislého na štáte a reagovalo na ohrozenie dánskej samostatnosti a kultúrnej svojbytnosti. Intenzívnym impulzom pre rozvoj ľudovýchovného hnutia bola okupácia krajín počas druhej svetovej vojny. Tá prispela k rozvoju schopností sebaorganizácie a sebariadenia občianskej spoločnosti, najmä v oblasti dobrovoľníctva.

Prvé zákony na podporu občianskeho vzdelávania pochádzajú z 30. rokov 20. storočia. Ďalšiu vlnu spoločenského a politického záujmu o občianske vzdelávanie dospelých je možné pozorovať v 80. rokoch minulého storočia (Kopecký, 2011).

V rámci dánskeho systému vzdelávania dospelých sa stretávame s dvomi štruktúrami. Tá prvá sa dotýka formálneho systému vzdelávania dospelých, ktorý sa člení do troch skupín:

- **všeobecné vzdelávanie dospelých** (vzdelávanie zamerané na získavanie kompetencií),
- **prípravné vzdelávanie dospelých** (základné zručnosti v písaní, čítaní a matematike),
- **vzdelávanie migrantov** (dánčina, dánska kultúra a spoločnosť, pre tých, ktorí chcú požiadať o občianstvo) (EAEA, 2011).

Druhú štruktúru vzdelávania dospelých tvorí neformálne vzdelávanie, do ktorého je zaradované aj občianske vzdelávanie dospelých. Základom občianskeho vzdelávania dospelých v Dánsku sú ľudové vysoké školy. Tieto školy sa zameriavajú na neformálne vzdelávanie a vzdelávanie je vnímané ako prostriedok sociálnej integrácie, teda posilnenie solidarity a súdržnosti medzi ľuďmi (Kopecký, 2011). Zároveň sú založené na myšlienkach Gruntviga, ako už bolo uvedené vyššie, tak ako vo väčšine škandinávskych krajín. Tieto vysoké školy ponúkajú rezidenčné kurzy, ktoré sa vyznačujú vzájomným vzdelávaním, akceptáciou predchádzajúcich skúseností a malým množstvom formálnych skúšok (EAEA, 2011).

Jednotlivých poskytovateľov občianskeho vzdelávania dospelých v Dánsku môžeme rozdeliť do šiestich základných kategórií:

- **akademici v oblasti výskumu na univerzitách** – formovanie teoretického a konceptuálneho rámca občianskeho vzdelávania dospelých a realizácia empirického výskumu;
- **vysokoškolský učitelia** – podieľanie sa na vyššie uvedených oblastiach formálneho vzdelávania, postupne začleňujú občianske vzdelávanie do kurikula;
- **orgány miestnej samosprávy** – formulácia a realizácia rôznych foriem integračnej politiky alebo začlenenia, najmä, no nie výlučne imigrantov;
- **oblasť neformálneho vzdelávania** – zameranie najmä na realizáciu projektov a školení, ktoré súvisia s občianskym vzdelávaním v najširšom zmysle;
- **mimovládne organizácie** – záujem o občianske vzdelávanie;
- **Dánske ministerstvo školstva a mestské úrady**, ktoré regulujú riadia formálne vzdelávanie (Haas, 2015).

Primárnym cieľom týchto poskytovateľov je podpora aktívneho občianstva a s tým spojený rozvoj občianskej spoločnosti. Zaujímavým a inšpiratívnym faktom je možnosť študovať na vysokých školách magisterský študijný odbor, ktorý sa zameriava na občianstvo a vzdelávanie.

Samotný neformálny systém edukácie v Dánsku zabezpečujú:

- **Ľudové vysoké školy – folkehojskole** – školy, ktoré ponúkajú dlhodobé aj krátkodobé kurzy pre študentov a sú špecifické vzájomným vzdelávaním. Základnou črtou týchto škôl je sloboda. Sloboda ponúkať vzdelávanie pre všetkých, bez rozdielu rasy a náboženstva a umožniť študentovi slobodne sa rozhodnúť pre akýkoľvek študijný predmet. (www.hojskolerne.dk).
- **Večerné školy a študijné združenia** – sú inštitúcie, ktoré poskytujú dobrovoľné vzdelávanie dospelých prostredníctvom prednášky, klubov a rôznych aktivít, ktoré vedú účastníka k zodpovednosti za svoj život, k aktívnemu občianstvu a s tým spojenej účasti jedinca na spoločenskom živote. Témy vzdelávania vo večerných školách sú rôzne napr.: šport, filozofia, náboženstvo, politika a iné.

- *Denné ľudové stredné školy* – školy ponúkajú programy tzv. „učiť sa pre zábavu“, sú to formy vzdelávania sa hrou a taktiež ponúkajú *prípravné vzdelávanie dospelých*, ktorému sme sa venovali vyššie.
- *Univerzitné externé pracoviská* – univerzity formou prednášok vzdelávajú dospelých, čím rozširujú svoje uskutočňované výskumy, pričom každá univerzita si navrhuje vlastný program a k nim náležitý kurz (EAEA, 2011, pp. 8-9).

Mimovládnu inštitúciu, ktorá sa zameriava na podporu demokracie a politického života v Dánsku je *Dansk Folkeoplysnings Samråd*– *Dánska asociácia pre vzdelávanie dospelých*. Asociácia zastupuje 32 členských organizácií, s ktorými sa snažia verejnosti poskytovať aktuálne informácie o dianí v spoločnosti. Prostredníctvom programov a spolupráce s inými inštitúciami zabezpečuje neformálne vzdelávanie dospelých.

Organizácia bola založená počas 2. svetovej vojny v roku 1941 za účelom posilnenia občianskych práv a hodnôt. Úlohou organizácie bolo šíriť medzi obyvateľmi vedomosti o jazyku, kultúre a zároveň podporovať demokraciu. Organizovala večerné kurzy, ktoré boli bezplatné a určené pre všetkých obyvateľov. Počas svojej pôsobnosti organizovala inštitúcia rôzne kampane a poskytovala verejnosti informácie týkajúce sa aktuálnych problémov. V súčasnosti ponúka kurzy na podporu účasti občanov na tvorbe demokracie a ich aktívne podieľanie sa na utváraní spoločnosti a rozširuje kultúru krajiny medzi migrantov. Kurzy sú zamerané na novodobé problémy ako sú digitalizácia, globálne zmeny a zdravý životný štýl ľudí, tieto kurzy sú spoľahlivo účastníkmi vzdelávania (www.dfs.dk).

103

Občianske vzdelávanie dospelých v Dánsku je prevažne orientované na mladých dospelých ľudí, u ktorých absentuje aktívna účasť na politickom živote. Politický nezáujem u mládeže spôsobuje, že sa u nich stráca prehľad o tom, čo je demokracia. Vládou prijatá reforma v roku 2007 zabezpečila, že občianske vzdelávanie je určené pre všetkých: deti, mládež a dospelých. V školách sa posilnilo vyučovanie k občianstvu, aby sa predchádzalo radikalizácii voči príslušníkom cudzích štátov (www.eng.uvm.dk).

V dôsledku imigrácie sa občianske vzdelávanie dostalo z časti do formálneho vzdelávania dospelých, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom jazykových škôl. V školách sa vyučuje dánsky jazyk, čím sa podporuje zamestnanosť cudzincov a ich aktívna účasť na tvorbe dánskej spoločnosti (www.bpb.de).

Dánsko je krajina kde sa rozširovanie zručností a vedomostí spája s pracovnou činnosťou. Organizácie majú vzdelávanie zamestnancov často zahrnuté už v organizačných plánoch a je zabezpečené v kolektívnych zmluvách. Zmeny súvisiace s trhom práce požadujú stále nové zručnosti od zamestnancov, čo spôsobuje dopyt po vzdelaní. Na základe týchto potrieb stanovila vláda hlavné ciele celoživotného vzdelávania a ďalšieho vzdelávania dospelých a to týmto spôsobom:

- každý by sa mal zapojiť do celoživotného vzdelávania,
- vzdelávanie dospelých a ďalšie vzdelávanie musia byť účinné a flexibilné. Vzdelávanie musí podporovať dobré pracovné príležitosti pre jednotlivcov, dobrú konkurencieschopnosť v podnikoch a vysokú zamestnanosť a prosperitu v spoločnosti,
- vzdelávanie dospelých a ďalšie vzdelávanie má všetkým poskytovať príležitosti na zlepšenie schopností - v neposlednom rade tým, ktorí majú najnižšiu úroveň formálneho vzdelávania,
- vzdelávanie dospelých a ďalšie vzdelávanie musí odrážať zmeny v kvalifikačných požiadavkách na zamestnanca a v potrebách na trhu práce (www.eng.uvm.dk).

Stratégia nehovorí jasne o občianskom vzdelávaní dospelých, obsahuje však zabezpečenie globálneho rozhl'adu, rozvoj demokracie a posilňuje spoločenskú súdržnosť.

7 Zhrnutie

Občianske vzdelávanie dospelých v uvedených krajinách má na prvý pohľad množstvo špecifik. Uvedomujeme si, že nie je možné uvedené dáta zovšeobecňovať, avšak aj napriek tejto skutočnosti si dovoľíme konštatovať, že v rámci jednotlivých modelov realizácie občianskeho vzdelávania dospelých nachádzame niekoľko prvkov, ktoré predstavujú akési spoločné znaky:

- bohatá historická tradícia a častá prepojenosť občianskeho vzdelávania dospelých s občianskym vzdelávaním detí a mládeže,
- ľudové vysoké školy,
- výrazný vplyv tretieho sektoru,
- existencia národných inštitúcií, ktoré poskytujú občianske vzdelávanie pre rôzne cieľové skupiny a zároveň vytvárajú akúsi podporu pre ostatných poskytovateľov,
- vplyv aktuálnych trendov (ako napríklad digitalizácia), ktorá ovplyvňuje formy súčasného občianskeho vzdelávania dospelých naprieč celou Európou, respektíve svetom,
- vstup štátu do realizácie občianskeho vzdelávania (financovanie, strategické dokumenty, a pod.).

Uvedené modely zároveň považujeme za akúsi inšpiráciu pre podmienky Slovenska, či Českej republiky. Vychádzajú zo SWOT analýzy aktuálneho stavu občianskeho vzdelávania dospelých na Slovensku (Sládkayová, 2019) môžeme konštatovať, že občianskemu vzdelávaniu dospelých by pomohla práve lepšia metodická podpora pre poskytovateľov tretieho sektora, ako aj odborná príprava lektor/odborníkov v tejto oblasti. Akýmsi odporúčaním by teda mohlo byť vytvorenie centrálnej/národnej inštitúcie, ktorá by vytvárala priestor práve na poradenstvo pre jednotlivých poskytovateľov občianskeho vzdelávania dospelých, prípadne aspoň národného portálu, ktorý by prepájal všetky vzdelávacie inštitúcie a organizácie a ich jednotlivé zameranie a typy vzdelávacieho programov a služieb dospelým občanom na makro a mikroúrovni.

Na druhej strane je však potrebné postupovať veľmi opatrne pri preberaní jednotlivých modelov občianskeho vzdelávania dospelých. Je potrebné si uvedomiť ich špecifiká, ako špecifiká jednotlivých systémov v vzdelávaní a ich historický východisk, ktoré do značnej miery ďalej ovplyvňujú celkovú realizáciu jednotlivých druhov vzdelávania.

Na popise situácie vzdelávacích systémov a štruktúr vo vybraných krajinách Európy je každopádne vidieť, že štáty s novodobými európskymi cieľmi týkajúcimi sa posily aktívneho občianstva a občianskeho vzdelávania dospelých postupne pracujú. Z analýzy je zrejme taktiež prepojenie jednotlivých subsystémov ďalšieho vzdelávania dospelých (profesijného, občianskeho, ale aj záujmového vzdelávania dospelých) a ich vzájomná priepustnosť a nadväznosť, ktorá sa premieta najmä do kompetencií občanov. Tí nakoniec môžu mať veľmi variabilné uplatnenie v pracovnom aj osobnom živote, takmer v celej spoločnosti.

Aj napriek tomu, že niektoré krajiny stoja, s ohľadom na úroveň občianskeho vzdelávania dospelých, na európskej špičke (ako sú napríklad severské štáty Európskej únie), všetky krajiny bez rozdielu majú určité rezervy vo svojich systémoch vzdelávania. Tieto rezervy sa jednotlivé krajiny snažia zlepšiť aj s ohľadom na novodobé trendy a svoju aktuálnu situáciu v krajine. Schopnosť pružne reagovať na aktuálne spoločenské zmeny a najmä následná implementácia plánovaných, aktuálnych výziev celoživotného učenia, vrátane podpory občianskeho vzdelávania dospelých, do občianskej reality v konečnom dôsledku ovplyvní nie len vzdelanostnú úroveň občanov jednotlivých štátov, ale taktiež aj ekonomiku a celkovú prosperitu krajiny.

Bibliographic references

- Andragoski centrum Republike Slovenije. (2021). <https://www.acs.si/o-nas/>
- Beran Sladkayova, M. & Neusarova, J. (2021). *Modely občianskeho vzdelávania dospelých*. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1906-1.
- EAEA. (2011). Country report Denmark. Helsinki: European association for the education of adults. https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/denmark_country-report-on-adult-education-in-denmark.pdf
- EAEA. (2011). Country report Germany. Helsinki: European association for the education of adults. https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/germany_country-report-on-adult-education-in-germany.pdf
- Epravo.cz (2018). Code civil, aneb změny ve francouzském obligacním právu po 1. říjnu 2018. <https://www.epravo.cz/top/clanky/code-civil-aneb-zmeny-ve-francouzskem-obligacnim-pravu-po-1-rijnu-2018-108304.html>.
- EUROPEAN COMMISSION (2018a). Independent national experts network in the area of adult education/adult skills. Full Country Report – Germany. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-02/25.01.2019_ALN_DE-TOC.pdf

EUROPEAN COMMISSION (2018b). Independent national experts network in the area of adult education/adult skills. Full Country Report – France. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-02/17.10.19_ALN_FR-TOC.pdf.

EUROPEAN COMMISSION (2018c). Independent national experts network in the area of adult education/adult skills. Full Country Report – Slovenia. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-02/11.01.19_ALN_SI-TOC.pdf.

Haas, C. (2015). Citizenship Education in Denmark. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. <http://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/nece/214058/citizenship-education-in-denmark>

INFORMACNI CENTRUM VLADY CR (2009). Deklarace prav lidskych a obcanskych. <https://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskych.pdf>.

Kopecky, M. (2011). Obcanske vzdelavani dospelych v Evrope. Povaha, funkce a vybrane narodna priklady. Praha : MŠMT. <http://www.msmt.cz/file/15059>

LA LIGUE DE L'ENSEIGNEMENT (n.d.). Qui-sommes-nous. <https://www.laligue22.org/-Qui-sommes-nous-.html>.

PILNY, I. (2020). Hledame nove Amose. Ucit nebo vzdelavat? Praha: Olympia. ISBN 978-80-7376-594-1.

Sladkayova, M. (2019). Obcianske vzdelavanie dospelych. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1535-3.

Vymetal, J., Diacikova, A. & Vachova. M. (2005). Informacni a znalostni management v praxi. Praha: LexisNexis CZ. ISBN 80-86920-01-1.

www.adb.de

www.bmi.bund.de

www.bpb.de

www.gov.pl

www.zagranica.org.pl

www.civispolonus.org.pl

www.civispolonus.org.pl

www.hojksolerne.dk

www.dfs.dk

www.eng.uvm.dk

www.eng.uvm.dk

Mgr. Michaela Beran Sládkayová, PhD.
Department of pedagogy and andragogy
Matej Bel University in Banská Bystrica
Faculty of Education
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica
Slovak Republic
michaela.sladkayova@umb.sk

Mgr. Jana Neusarová, Ph.D.
Department of andragogy
University of Jan Amos Komensky in Prague
Roháčova 63, 130 00 Praha 3
Czech Republic
neusarova.jana@ujak.cz